

6/15.

8

DISSERTATIO IVRIDICA
 DE
**MEDIIS ERVENDAE
 VERITATIS
 IN PROCESSIBVS**

1754, 1

QVAM
 SVB AVSPICIIIS DIVINIS
 ATQVE
 PRAESIDIO

15/

MARTINI GOTTLIEB PAVLI

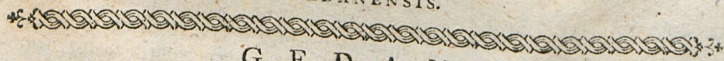
IVR. VTR. ET PHILOS. DOCTORIS
 IVRIVM ET HISTORIARVM PROFESSORIS PVBLICI ORDINARIJ
 ATHENAEIQVE INSPECTORIS

IN AVDITORIO MAXIMO

AD DIEM XXVIII MAII ANNI MDCCCLIV
 AB HORA IX ANTEMERIDIANA

PVBLICE DEFENDET
 MVSIS PATRIIS VALEDICTVRVS

AVTOR
IOHANNES IACOBVS SALOMON
 GEDANENSIS.

G E D A N I

TYPIS THOMAE IOHANNIS SCHREIBERI, SENATVS
 ET ATHENAEI TYPOGRAPHI.

DE
MEDIIS ERUENDAE VERITATIS
IN PROCESSIBUS.

§. 1.
uum actiones hominum, quibus
quid ad actum perducitur in sen-
sus cadant, atque juxta commu-
nem loquendi morem *Factorum*
nomine insigniri soleant; evidenti ratione per-
spicitur *factorum notitiam sensuum beneficio*
acquiri.

Facta quid
sint et quo-
modo co-
gnoscantur?

§. 2.

Notitiam eorum, quae sensu duce cogno-
scuntur, vel propria experientia, vel aliena h. e.

Notitia re-
rum sensua-
lium in ge-
ex

4 DE MEDIIS ERUENDAE

nere quo- ex aliorum relatione consequimur; neque alius
modo ac- modus ad notitiam rerum sensualium perve-
quiratur? niendi datur.

Omnem nostram cognitionem nisi ratione et experientia, vel propria vel aliena res in vulgus nota est. Quoniam itaque praeter universalia et singularia non dantur entia alia, universalium vero cognitio ratiocinando acquiratur; ad notitiam factorum, quae sensu duce cognoscuntur, (§. 1.) ideoque singularia sunt; ratiocinando peruenire non possumus, sed necesse est, ut vel propria experientia utamur, vel aliis sensu percepta nobiscum communicantibus credamus.

§. 3.

Facta latentia nonnisi ex aliorum relatione cognoscuntur.

Quodsi igitur factum ex propria experientia nobis non innotuerit, ejus notitiam nonnisi ex relatione aliorum consequi possumus. (§. 1. 2.) Quare veritatem facti latentem investigaturus, eos, qui referunt, quae sensu quomocunque perceperunt sollicitè examinare, imo dispicere debet, num dictis eorum fides tuto adhiberi queat an minus.

Exinde liquet differentia, quae inter *veritates rationis*, s. universales et *veritates facti* intercedit, quarum priores ex aliis cognitis ratiocinando proprio Marte erui possunt, posteriores vero fide testimoniorum unice nituntur, si propria experientia nobis non innotuerint.

§. 4.

§. 4.

Quoniam facta in sensu incurrunt, (§. 1.) necesse est, ut sint omnimode determinata, (§. 226. *Ontol.*) consequenter individua. (§. 227. *Ontol.*) Quare, si plura facta inter se conferantur, eorumque determinationes communes, vi quarum similia sunt, inde abstrahantur, cum individuorum similitudine partiali species, et specierum similitudine partiali genus constituitur (§. 233. 234. *Ontol.*), quin hoc modo facta ad certa genera certasque species revocari possint dubitandum non est.

Facta ad sua genera suasque species revocari possunt.

Uti sumus in §. praesente et in sequentibus quoque usurpabimus citationes ex operibus philosophicis majoribus Perill. L. B. de WOLFF, philosophi laudè aeterna dignissimi, desumptas, quem felicitati generis humani ad tempus saltem datum, nunc praematura morte prorsus ereptum, omnes solidae doctrinae amatores deplorant. Neminem nos ideo virgula censoria notatum esse certo confidimus; cum intelligentium iudicio dudum comprobatus fuerit mos veritatem propositionis deducendi ex principiis ante demonstratis, a quorum usu omnis certitudo in scientiis dependet. Ceterum non desunt exempla, quibus factorum ad sua genera vel species reductio commonstratur: ad quae tamen in re satis clara provocare superfluum fore arbitramur.

§. 5.

Cum genera et species definiri possint

A 2

(§. 172.)

Inde resultat Theoria factorum.

(S. 172. 173. Log.) factorum ad sua genera suasque species reductorum definitiones dari possunt.

(S. 4.) Quodsi jam definitiones factorum plures inter se conferantur, ex iis colligi possunt propositiones vel theoreticae vel practicae, secundum leges methodi scientificae, atque sic cum praeter definitiones et propositiones non dentur veritates universales aliae, complexum veritatum universalium de factis quibuscunque obtinere licebit. Quamobrem cum complexus veritatum universalium dicatur theoria (S. 467. Psychol. ration.) theoriam factorum dari evidens est.

Completam factorum theoriam, in qua traduntur veritates universales ad iudicium de factis in casu quovis ferendum sufficientes, in desideratis adhuc esse norunt intelligentes: eam tamen condi posse, si plures huic negotio pares, sociam operam conferre voluerint, omni vacat dubio. Utilitatem talis theoriae insignem in vita civili praesertim in foro, ubi jus factum attemperandum est, abunde perspectam habent, quibus notionum universalium usus in praxi indispensabilis probatur. Neque enim iudicem decet coeca imitatio aliorum, qui in casu simili hanc vel illam sententiam tulerunt; sed ipsius potius est, jus quod factum competit ita definire, ut leges dextre applicentur, atque omnem movere lapidem, ut tali factum tale jus competere certus reddatur. Haec autem certitudo a theoria factorum maxima ex parte dependet, quae quippe factum quodcunque certi generis vel speciei per suas circumstantias rite determinatum fit,

Ait, ut illius ope cognosci queat, sub quonam factorum genere vel specie factum quaestionis s. individuum contineatur. Ponamus iudicem in dato casu theoria factorum prorsus destitutum esse, is certe ignorabit, vtrum factum istud singulare, cuius quasdam determinationes sibi jam cognitae reddidit, ad illud genus vel speciem factorum, de qua in lege sermo est, referri debeat, nec ne, imo necesse est, vt circa legis istius applicationem dubius haereat. Quamobrem, cum huius theoriae beneficio certior evadat legum ad facta applicatio, omnem operam in ea perficienda et completiore reddenda infumendam esse, patet; ne fororium, quod inter *Facti* et *Iuris-prudentiam* intercedit vinculum revellendo iustitia damnus incurrat. Haec incidenter de usu theoriae modo descriptae commemorasse sufficiant, plura addere neque praesens institutum neque limites Dissertationis permittunt.

§. 6.

Facta determinantur per actus simplices, tam internos quam externos atque per circumstantias sub quibus contigerunt. Etenim facta hominum sunt actiones, quatenus iisdem quidpiam ab agente diversum ad actum perducitur, quod ante non erat (*§. 153. part. 2. Philos. pract. univ.*); actiones vero humanae ex actibus simplicibus intellectus voluntatis et noluntatis atque facultatis locomotivae, (*§. 70. part. 1. Philos. pract. univ. vers.*) h. e. ex actibus tam internis quam externis componuntur. (*§. 567. part. 1. Theol. nat.*)

Quaenam sint ea, per quae facta hominum determinantur?

Quam-

Quamobrem cum per eosdem intrinsece determinentur actiones humanae, (§. 94. part. 2. *Philosoph. pract. univers.*) manifestum est, facta per actus simplices tam internos quam externos determinari. *Q. E. Primum.*

Porro quoniam facta ad actiones humanas referuntur, (§. 153. part. 2. *Philos. pract. univers.*) eadem vero per circumstantias extrinsece determinantur: (§. 94. 95. part. 2. *Phil. pract. univ.*) evidens est facta determinari per circumstantias sub quibus contigerunt. *Q. E. Alterum.*

§. 7.

De facti existentia vel possibilitate ex circumstantiis ejusdem judicare licet.

Circumstantiae rationem in se continent, cur factum ab ejus autore fuerit perpetratum, vel perpetrari potuerit. Etenim circumstantiae ad determinandam actualitatem actionis et moralitatem ejusdem aliquid conferunt. (§. 95. part. 2. *Philos. pract. univers.*) Quidquid vero ad determinandam actualitatem actionis aliquid confert, id rationem aliquam continere debet, cur actio ab agente committatur vel omittatur, seu committi vel omitti potuerit. (§. 116. *Ontol.*) In circumstantiis itaque continetur ratio, cur actio ab agente commissa vel omissa fuerit, seu committi vel omitti potuerit. Quamobrem cum

VERITATIS IN PROCESSIBUS. 9

cum facta determinantur per circumstantias sub quibus contigerunt: (§. 6.) circumstantiae rationem in se continent, cur factum ab ejus autore fuerit, perpetratum vel perpetrari potuerit.

§. 8.

Quoniam circumstantiae dependent vel a personae agente scilicet atque aliis, vel a rebus, vel a loco atque tempore, (§. 97. part. 2. *Philos. pract. univers.*) qui rationes scire vult, cur factum ab ejus autore fuerit perpetratum, vel perpetrari potuerit, circumstantias personarum rerum loci atque temporis investigare tenetur. (§. 7.)

Eum in finem circumstantiae personarum, rerum, loci et temporis investigandae sunt.

§. 9.

Si factum est, quod esse affirmatur, vel non est, quod esse negatur *Factum logice verum*; in casu opposito *logice falsum* est. Inde patet *Veritatem logicam* in convenientia cogitationum nostrarum cum re cogitata, et *Falsitatem logicam* in disconvenientia earundem cum re cogitata consistere. Cum autem verba, quibus alteri mentem nostram declaramus cum cogitationibus nostris, vel convenientiant vel disconvenientiant in priori casu sermoni nostro *Veritas*

Definitio Veritatis facti, Veritatis logicae, et moralis.

B

mora-

moralis, in posteriori *Falsitas moralis* inesse dicitur.

„Occurrit in historia Romana illustre exemplum, ad quod definitiones datae commode applicari possunt. Nimirum Appium Claudium amore Virginiae ita captum fuisse constat, ut cum indignos ipsius rogatus responderet, dolo et fraudibus eadem potiri decerneret. M. Claudius, cui Appius nefandum consilium suum apperuerat, secundum fraudi spondebat euentum, atque subito Virginiam in jus vocans, eandem ex serva sua natam, furtoque inde in domum Virginii translata sibi debere praesente decemviro iudice contendebat. Appius interea, crimen quodcumque suo amori ignoscendum esse opinatus, quamvis Virginius filiam suam liberam esse, eandemque se non ad stuprum, sed ad nuptias educasse asseverasset, Virginiam M. Claudii servam esse decrevit. Qua sententia obstupefactus patet Virginiam in libertatem vindicaturus necavit. Confer. *LIVIVS in hist. Rom. L. III. cap. 44. seqq.* Quis non videt Virginiae patrem, cum libertatem filiae suae defenderet, quam ex matre serva natam esse comminisceretur M. Claudius, et logice et moraliter vera locutum fuisse: e contrario vero famosissimum illum fraudum magistrum, qui omnem Romanum populum mendacio suo fallere intenderat, non logice solum, sed moraliter quoque falsa dixisse. At vero, quamvis in exemplo jam adducto, veriloquium cum veritate logica, et falsoquium cum falsitate logica conjunctum sit, inde tamen inferri nequit, quod veriloquium veritatem logicam, et falsoquium falsitatem logicam supponat. Experientia enim magistra edocemur multoties accidere, ut moraliter vera contra dicentis opinionem logice falsa sint; imo quoque non raro contingere, ut moraliter falsa loquens logice vera dicat.

§. 10.

Qui veritatem facti cujusdam certo cognoscere intendit, non actus solum simplices, tam externos quam internos, sed circumstantias quoque omnes sub quibus factum contigit sibi cognititas reddere tenetur. Quoniam enim veritatem certo cognoscit, qui omnia requisita ad veritatem adesse agnoscit (§. 574. Log.), ea vero per quae factum determinatur requisita ad veritatem istius sint (§. 573. Log.), qui veritatem facti certo cognoscere cupit, omnia ea, per quae illud determinatur sibi perfecta reddere debet. Enimvero facta determinantur per actus simplices tam internos quam externos, atque per circumstantias sub quibus contigerunt. (S. 6.) Ergo qui veritatem facti cujusdam certo cognoscere intendit non actus solum simplices tam internos quam externos, sed circumstantias quoque omnes sub quibus illud contigit, sibi cognititas reddere tenetur.

Quaenam ad certitudinem facti logicam consequendam requirantur.

Dubium forte videri posset, quod dictum fuerit in propositione praesente ad consequendam facti certitudinem opus esse, ut actus tam internos quam externos cognoscamus. Qui enim fieri poterit? ut latentes alterius cogitationes ipso invito nobis innotescant. Respondemus illud omnino fieri posse, modo ad actus externos atque circumstantias debita afferatur attentio. Hi enim cum signa interiorum sint, signatum quoque repraesentant.

tant, consequenter volitiones et nolitiones in anima alterius indicabunt, adeoque per eosdem v. gr. dolum, odium etc. cognoscere licebit, modo hi actus externi fuerint sinceri. Si ponas eosdem simulatos fuisse non ita facile ex actibus externis internos colligere datur, sed ut artem detegendi simulationem calleas, necesse est. Quare cum in detegenda simulatione conatus nostros persaepe eludat eventus, in omni quoque casu actus interni ope externorum praecise cognosci non poterunt; sed a circumstantiis in re tam ardua omne expectandum auxilium, omnis lux foeneranda erit: quae quippe motiva agentis ad actionem committendam nobis nonnumquam revelant, (§. 7.) ut adeo ad notitiam actuum internorum mediis circumstantiis, quae factum vel antecesserunt, vel concomitantur, vel consecutae sunt, pervenire liceat. Ceterum qui perpendit, quae de consequenda certitudine facti in §. praef. dicta sunt; is facile largietur, in multis casibus prorsus impossibile esse, ut omnia requisita ad veritatem facti individualis cognoscantur, (quae probe discernenda sunt a requisitis ad veritatem facti certi generis vel speciei, in theoria factorum, cujus supra §. 5. mentionem injecimus, tradendis). Quamobrem, ne lites in infinitum protrahantur, atque partes cum ingenti opum suarum dispendio in consequendo jure suo impediuntur; consilium non est, ut in processibus praesertim civili minutissima quaevis ad amissim scrutentur, sed in indaganda veritate facti talia requisita adesse sufficit, quae maximam probabilitatem generant. Nihil enim rationi magis convenit, quam ubi certitudo haberi nequit, id sequi, quod inter plura probabilia probabilissimum est.

§. II.

Definitio
mediorum

Cum medium dicatur id, quod rationem
in

VERITATIS IN PROCESSIBUS. 13

in se continet, cur finis actum consequatur. eruendae veritatis.
 (§. 937. Ontol.) *Media eruendae veritatis* erunt ea omnia, quorum ope veritas facti latens in apertum producitur, s. quae in causa sunt, ut de veritate facti constet.

§. 12.

Factum in iudicium deductum, ut controversa ratione illius exorta, autoritate iudicis secundum leges praescriptas componatur, *Causa* dicitur, quae si privati juris vel commodi acquisitionem executionemque concernit, *Civilis*; quodsi vero ea delictum commissum ejusque coercitionem spectat, *Criminalis* dicitur. Definitio causae civilis et criminalis.

§. 13.

Judicium, in quod deducuntur causae controversae, est legitima disceptatio inter actorem et reum apud iudicem competentem litis finiendae, vel maleficii puniendi gratia. Disceptatio haec debet esse *legitima*, i. e. peragi debet secundum modum et ordinem hunc in finem a legislatore praescriptum, atque hic Ordo, hic Modus tractandi causas controversas in iudicio dicitur *Processus*, qui prouti causa in iudicio Definitio Processus et civilis et criminalis.

dicium deducta civilis est, aut criminalis, vel
Civilis dicitur, vel *Criminalis*.

Nimirum quando actor judici factum narrat, reus ad narrationem actoris respondet, probationes, exceptiones adducuntur, atque iudex sententia sua controversiam litigantium dirimit, causae controversiae in iudicio tractantur. Quod ad modum easdem tractandi, seu formalia processus attinet, iudex ordinem sequitur, si primo loco, quae circa causae cognitionem, deinde vero, quae circa decisionem controversiae leges civitatis praescribunt, observat; et partes ordinem sequuntur, quando modum jus suum deducendi secundum civitatis statuta determinant, quae quoad ea, quae coram iudice peragenda sunt, et actori et reo certas regulas praescribunt.

§. 14.

Judex in
 processibus
 in veritatem
 facti inquirere atque
 formalia
 processus
 observare
 tenetur.

In processu tum civili tum criminali iudicis est, nihil praetermittere, quod ad veritatem facti atque circumstantiarum investigandam quidpiam conferre potest, imo ipsius quoque est sollemnitates seu formalia processus observare. Etenim in processu tum civili tum criminali causae controversiae tractantur (§. 13.), earumque tractatio eo fine in iudicio suscipitur, ut iudicis sententia definiatur jus in controversiam adductum (§. 12.). Jam quoniam jus nonnisi ob factum tribui potest, id quod per se patet, iudicis vero sit curare, ut unicuique jus suum tribuatur, et unus-

unusquisque adversus injurias aliorum defendatur (§. 538. part. 8. Jur. nat.) iudex in processu tum civili tum criminali curare debet, ut ipsi constet, utrum factum sit nec ne, quod factum vel non factum esse dicitur; s. quod tale sit factum quale narratur. Quamobrem cum factum logice verum sit, si quod factum esse affirmatur, est, quod negatur, non est (§. 9.) iudex in processu tum civili tum criminali in veritatem facti, quod ipsi narratur, inquirere, consequenter nihil praetermittere debet, quod ad eam investigandam quidpiam conferre potest. *Q. E. Unum.*

Porro quoniam facta determinantur per circumstantias sub quibus contigerunt, (§. 6.) iudex in processu tum civili tum criminali *per demonstr. num. 1.* nihil praetermittere debet, quod ad veritatem circumstantiarum investigandam quidpiam conferre potest. *Q. E. Alterum.*

Denique quoniam iudex legibus obtemperare, et, quod circa modum causas controversas in iudicio tractandi longa fori consuetudine introductum fuit, sedulo observare obligatur; formalia vero processus, seu sollennitates adhiberi solitae vel lege praescribantur, vel longa consuetudine

suetudine fori introductae sint, iudicis officium esse patet, formalia processus observare. *Q. E. Tertium.*

§. 15.

De veritate
facti logica
ex testium
depositione
constat.

Ille *probare* dicitur, qui efficit, ut, quod dubium erat pro logice vero haberi debeat. Probatione igitur efficitur, ut de veritate facti logica constet. Quare cum facta per testes probentur (§. 1014. part. 5. *Jur. Natur.*) de veritate facti logica ex testium depositione constare debet.

Quoniam testes non sunt, nisi qui fidem facto faciunt, seu efficiunt, ut dictis eorundem assentiendum sit; iidem in causa sunt, ut de veritate facti constet, consequenter eorundem *testimonia media eruendae veritatis sunt.* (§. 11.)

§. 16.

Quando
per testes de
veritate fa-
cti certo,

Quoniam requisita ad hoc ut alter verum dicat, duo sunt, nimirum 1) ut norit facti veritatem, et 2) ut eandem eloqui velit (§. 613. *Log.*) si perspectum tibi fuerit, in teste neutrum horum requisitorum desiderari, omnia requisita ad id, ut is verum dicat, cognoscis. Quamobrem cum veritatem certo agnoscat, qui omnia requisita ad veritatem adesse cognoscit

scit (§. 574. Log.) si perspectum tibi fuerit, testem veritatem facti nosse, et eandem eloqui velle, de veritate ejus, quod factum esse dicit, certus es.

Quodsi vero quaedam saltem rationes tibi fuerint perspectae, quae, in teste neque hoc, neque illud desiderari requisitum, evincunt, omnia requisita ad id, ut testis verum dicat, cognita tibi non sunt, consequenter veritatem ejus, quod is asserit, nonnisi probabiliter cognitam habes. (§. 578. Log.)

quando
probabiliter
constet.

Qui perpendit, quam multa requirantur, ut de veritate ejus, quod testis asserit, certi simus, is facile largietur, veritatem facti circa quod propria experientia destituimur, semper certo cognosci non posse. Etenim propria experientia destitutus veritatem facti latentem nonnisi ex aliorum relatione cognoscere valet (§. 3.), consequenter de eadem ipsi constare nequit, nisi in auctoritatem eorum, qui illud ipsi referunt, inquirere voluerit (§. cit.). Jam quoniam de eo, quod testis vera narraverit, certi esse non possumus, nisi perspectum nobis fuerit, quod veritatem facti norit, eandemque eloqui velit (§. praef.), ad certitudinem facti logicam requiritur, ut utrumque requisitum certo cognoscamus. Quod ad primum requisitum attinet, notandum est, quod nobis in plerisque casibus probabiliter saltem notum esse possit, quod testis ad omnes facti circumstantias attenderit, quia hujus rei investigatio a latentibus animae actibus, quos nemo hominum in animo alterius certo cognoscere valet, dependet. Idem etiam de alte-

C

ro

ro requisito dicendum est. Quamvis enim nullae rationes adesse videantur, ob quas testis ex falsa narratione boni quidpiam consequi possit, vel ex vera narratione mali quidpiam metuere debeat, adesse tamen possunt rationes testis solummodo notae ad veritatem celandam eundem permoventes, quas ob imperferabilitatem latebrarum et recessuum in animo ipsius certo cognoscere non valemus. Quamobrem cum certitudinem facti logicam ex relatione aliorum in plerisque casibus consequi non liceat, quod in summo gradu probabile est, in vita civili pro logice vero admitti debet.

§. 17.

In veritate facti investiganda, standum est probabilitate, quando haberi nequit certitudo.

Quoniam, ubi certitudo haberi nequit, probabilitas occupat locum veritatis; si adfuerint rationes probabiles, per quas factum quid esse vel non esse apparet, eadem in causa sunt, ut id, quod per eas colligitur, pro logice vero haberi debeat. Quare *de veritate facti logica per rationes probabiles constare debet, quando certitudinem obtinere non licet.*

Hasce rationes probabiles ponderare, seu gradus probabilitatis positive assignare, res sane difficillimi negotii est; neque ullus Philosophorum haecenus existit, qui pro dignitate materiae hanc doctrinam excussit, etsi Vir lummus *Christian. Hugenius in tractatu de ratiociniis in ludo aleae*, et *Nicol. Bernoulli in pererudita Dissert. de arte conjectandi in iure*, praecleara haec in re specimina dederint. Quare cum principia specialia, ex quibus, quod quid in casu particulari vel singulari probabile sit, concludendum est, deficiant, quae in *Logi-*

ca probabilium, hucusque nondum exulta, tradenda sunt, ubi de probabilitate ferendum iudicium, principiis vulgaribus utendum est, quae experientia quotidiana comprobantur; immo in pronuntiando id semper sequendum est, quod pluribus rationibus assentiendi, gravitate intrinseca praeponderantibus, stipatur.

§. 18.

Cum in *praesumptionibus* res dubia in casu singulari colligatur per rationes probabiles (§. 244. part. 2. *Jur. Nat.*), atque *indicia* rationes probabiles veri latentis sint (§. 876. part. 2. *Philos. pract. univers.*) ubi certitudo in processibus haberi nequit, quam raro confequi licet (§. 16. in not.), pro logice vero habendum est, quod praesumitur, atque per indicia de veritate facti logica constare debet (§. 17.)

Idcoque
utendum est
praesumpti-
onibus at-
que iudicis,
sup. molli-
tudinibus
resolvent
interdixit
supra

Praesumptiones a DD. communiter diuiduntur in praesumptiones *boninis* s. iudicis, *juris*, atque *juris et de jure*. Priores duae species non sunt nisi conditionales, ut tandem saltem, quod praesumitur, pro vero haberi debeat, donec contrarium fuerit probatum. Quod vero ad praesumptiones *juris et de jure* attinet, ego sane non video, quomodo haec ad praesumptiones referri queant. Etenim quod lex pro vero haberi jubet, illud certe contrarii probationem admittere nequit, quam tamen omnis praesumptio vi definitionis admittit; sed pro absolute vero habendum est. Confer. *Beyerus in Delin. juris civilis ad tit. de Probat. et Praesumpt. in not.*

C 2

num.

num. 46. *subjecta et Lauterbachius in Comp. Jur. p. m. 424.* Ceterum attendenti facile patet praesumptiones juris et hominis non differre, nisi quod in illa probabilitas inducatur ex circumstantiis, quae certo factorum generi vel speciei adhaerent, in hac vero ex illis saltem circumstantiis, quae factum individuale comitantur quamvis Beyerus l. c. nullam plane differentiam inter memoratas hasce praesumptionum species intercedere statuat.

Veritas facti
logica per
testem, qui
praesumitur
moraliter
falsa dicere,
explorari
nequit.

§. 19.
Si praesumendum quod testis moraliter verum non dicturus sit, de veritate facti logica per eundem constare nequit, antequam praesumptio elidatur. Etenim praesumptionibus tandiu standum est, donec elidantur (§. 247. part. 2. *Jur. nat.*). Si itaque praesumendum, quod testis moraliter verum non dicturus sit, rationes probabiles adfunt, per quas apparet, eundem non dicturum esse, quae facta esse novit, sed talia potius, quae facta non esse novit (§. 244. part. 2. *Jur. Nat. et §. 9.*). Quodsi jam dicat, quae nunquam contigisse bene novit, ea facta esse asserit, quae facta non sunt consequenter logice falsa (§. *cit.*). Quamobrem cum per testem logice falsa loquentem de veritate logica constare nequeat (§. *cit.*), si praesumendum, quod testis moraliter verum non dicturus sit, de

de veritate facti logica per eandem constare nequit, antequam praesumptio elidatur.

Quando itaque facta per testes probanda sunt, et reus testem ab actore pro se productum de moraliter falso dicendo suspectum reddit de veritate testimonii constare nequit, antequam testis se liberaverit a suspitione contra ipsum mota. Quia enim dum moraliter falsum loquitur, fallere alterum intendit, ipsius testimonio nulla prorsus fides habenda est. Rationes autem ob quas testis moraliter falsum dicturus praesumitur, pro varietate circumstantiarum variae esse possunt. Etenim si compertum fuerit, testem ab ea parte, quae illum pro se producere vult pecunia esse corruptum; vel ipsi a parte adversa contra quam producendus est, insignem damnum metuendum esse, vel quod affinitas, atque amicitia singularis inter testem et producentem intercedat, vel quod odio insigni, persecutus fuerit eum, contra, quem producendus est, is certe moraliter verum dicere velle praesumi nequit. Quare cum testimonia esse debeant media eruendae veritatis, judici probe dispiciendum est, ne ad probanda facta admittantur testes, quorum fides vacillat.

§. 20.

Quoniam de veritate facti logica constare nequit per testem, contra quem militat praesumptio, quod moraliter falsum dicturus sit, antequam ea elidatur (§. 19.); iudicis vero officium in processibus sit omnem operam eo impendere, ut de veritate facti logica constet, (§. 14.) ipsius quoque erit curare, ut haec praesumptio

Quando ad elidendam hanc praesumptionem juramentum resti a iudice deferendum?

praesumptio elidatur. Quamobrem, cum testis juratus non praesumatur moraliter falsum loqui, (§. 1041. part. 5. *Fur. nat.*) *juramento haec praesumptio elidenda est.* Enimvero si plurimum interfit, ut alter de veritate testimonii certus reddatur, neque asseveranti tuto credendum sit, testi de pejeratione vel perjurio minime suspecto, probatione alia deficiente, juramentum deferre licet. (§. 916. 922. 938. part. 3. *Fur. nat.*) *Quare iudex testi, contra quem militat praesumptio, quod moraliter falsum dicitur sit, modo de pejeratione vel perjurio minime suspectus fuerit, et plurimum interfit, ut de veritate testimonii certus reddatur, asseveranti vero tuto credendum non sit, alia probatione deficiente juramentum deferre tenetur.*

Nimirum in teste requiritur notitia facti et animus moraliter verum dicendi (§. 1015. part. 5. *Fur. Nat.*) Testis igitur esse nequit, qui moraliter falsum dicit, consequenter si praesumatur moraliter falsum dicere de veritate facti ex illius depositione constare non potest. Quodsi vero notitiam facti habeat, ob probabiles tamen rationes de moraliter falso dicendo suspectus sit, atque hanc suspicionem a se dimovere valeat; quin de veritate facti logica per eundem constare possit, dubitandum non est. Jam vero quando per DEUM testem et vindicem mendacii veritas dictorum probatur, praesumendum amplius non est, quod jurans moraliter falsum diciturus sit, nisi rationes peculiare in contrarium adsint, quae tamen adesse non intelliguntur in eo, qui vim juramenti

de obsequio
 in abnub
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit
 - curi dicit

VERITATIS IN PROCESSIBUS. 23

menti perspectam habet. Deficientibus itaque hisce rationibus testis a suspicione contra ipsum mota, juramento praestito liberatur; neque ullum amplius dubium de veritate dictorum remanere videtur. Quoniam itaque juramento probatur veritas moralis, ut de veritate logica, quam aliunde cognoscere non datur, constet; *juramentum admodum probabile medium eruendae veritatis est* (§. 11.); modo a temerario ejus usu iudices abstineant, qui, iis observatis, quae in praesente propositione traduntur, metuendus non est.

Neque Jusjurandum tantum ad elidendam hanc praesumptionem peropportunum est subsidium, verum etiam, si super uno eodemque facto controverso duo pluresve exaudiantur atque examinentur testes. Hinc utique illud, quod constitutum est Numer. XXXV. 30. Deut. XVII. 6. XIX. 19. rationi optime congruit, ne scilicet *unius* testimonium ad causae cujuslibet decisionem valeat, non solum, quia unus facilius decipi, corrumpi, aut mentiri potest, quam plures, et quia, uti *Plinius H. N. Lib. VIII. cap. 22.* loquitur, *nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat*; sed etiam, quia a cordato iudice mendacia testium deprehendi possunt, si diversi interrogentur. Quot vero testes ad elidendam hanc praesumptionem, et comprobendam rei controversae veritatem sufficiant, hoc in Jure Naturae definitum non est. Certiora multo, magisque determinata hac in re sunt Jura civilia, at enim vero ea hoc loco nos non moramur.

§. 121.

Si ex depositionibus testium veritatem facti logicam cognoscere volueris; necesse est, ut

Requisita
ad veritatem facti ex
iidem

testium de-
positione
eruemam.

iidem notitiam facti habere et moraliter verum dicere praesumantur, eorundemque attestata in se contineant circumstantias, quae sibi invicem non repugnant, neque inter narrata antecedentia et consequentia ulla locum habeat contrarietas, et denique ut ex narratione exulet, quod veritati certo agnitae repugnat. Quoniam enim ex testium depositionibus de veritate facti logica constare debet (§. 15.), atque in teste requiritur notitia facti et animus moraliter verum dicendi (§. 1015. part. 5. Fur. Nat.), si ex depositionibus eorum, qui ad testimonium afferendum adhibentur, veritatem facti cognoscere volueris, necesse est, ut iidem notitiam facti habere, et moraliter verum dicere praesumantur (§. 18. 19.). Quodsi jam tales ad probandum factum fuerint adhibiti in autoritate eorundem praesumpta non sufficit acquiescere, sed necesse quoque est, ut perspicias, narrata ipsa tanquam probabilia admitti posse. Si enim ponas, narrationem eorundem falsam esse, per se patet, nos veritatem facti ex eorundem depositione cognoscere non posse. Ut igitur constet narrationem eorundem falsam non esse, ex depositionibus testium ad articulos examinatorum s. attestatis exulare debent ea, per quae falsitas

fitas narrationis agnoscitur. Quamobrem cum narratio falsa sit, in qua continentur, quae vel sibi mutuo, vel veritati, certo agnitae, repugnant (§. 622. Log.), si veritatem facti ex testium depositionibus cognoscere volueris, necesse est, ut attestata in se contineant circumstantias, non solum in se possibiles, verum etiam sibi mutuo non repugnantes, imo ut inter narrata antecedentia et consequentia nulla locum habeat contrarietas, et denique, ut ex narratione exulet, quod veritati certo agnitae repugnat.

Nimirum quia iudex, veritatem facti latentem ex testium relatione eruturus, se circumspectiorem praebere nequit, quam ubi et in auctoritatem testium, et in rei narratae veritatem inquirat, si, quae in §pho praesente traduntur, in processu, tum civili tum criminali, sollicite observentur, metuendum non est, ne iudex falsa testium narratione decipiatur. Etenim cum ostensum fuerit in §. 16. quando de veritate facti ex testium relatione certo, quando probabiliter constet, et in Schol. eidem §pho subiecto demonstraverimus, quod certitudinem facti logicam ex relatione aliorum in plerisque casibus consequi non liceat, atque in §. 17. dictum fuerit, quod deficiente certitudine standum sit probabilitate, ideoque praesumptionibus locus concedendus sit (§. 18.); in auctoritatem testium inquisiturus praesumptione notitiae facti et voluntatis moraliter verum dicendi contentus esse debet, adeoque testes oculos et integros, auctoritatis quippe minime suspectae ad probandum factum tuto admittere potest. Quoniam tamen haec praesumptio nunquam fallit, auctoritas sola non sufficit, ut fides di-

D

ctis

His testium praebeatur, sed ut accedat intrinseca narra-
 torum possibilitas, quae necessarium ad veritatem facti
 requisitum constituit, necesse est. Quamobrem iudex
 attestata testium ad articulos s. propositiones determina-
 tas examinatorum inter se conferre tenetur, ut perspi-
 ciat, num inter se consentiant an minus. Quodsi ex
 collatione appareat, testes idem affirmasse vel negasse, de
 consensu attestatorum, consequenter de probabilitate
 narrationis dubitandum non est: modo tales contineant
 circumstantias, quae per se contradictionem non invol-
 vunt, vel quarum una vel altera posita, reliquae simul
 locum habere queunt, atque nihil narratum fuerit, quod
 manifestis veritatibus vel sensuum vel rationis adversa-
 tur. Enumeravimus jamjam primaria requisita ad verita-
 tem facti ex testium depositionibus eruendam, quae ma-
 terialia examinis constituunt. Quod ad formalia atti-
 net, quae circa rotulum consiciendum attendi debent,
 notandum est in processu ordinario probationem plenam
 a Practicis includi his requisitis 1) ut iudex, coram
 quo agitur, sit competens, 2) ut quisque testium post
 libellum oblatum et responsum ad eundem a parte ad-
 versa factam, intra terminum probatorium qui perem-
 ptorius est, ad articulos probatoriales separatim exami-
 netur, 3) ut parti adversae communicentur articuli
 probatoriales ad interrogatoria formanda, 4) ut testi-
 bus deferatur iuramentum, quibus non juratis non cre-
 ditur, 5) ut partes ad videndum jurare citentur. Plu-
 res regulas specialiores circa examen testium observan-
 das, qui cognoscere voluerit, eum non poenitebit evol-
 visse *Cel. Brunnemanni Process. Civil. cap. 20. de Tes-
 tibus et Griebneri Princip. process. judiciar. L. I. cap. 3.
 sect. 2. de Productione testium.* Actum fuit in antee-
 dentibus de veritate facti ex testium depositionibus
 eruenda; deveniendum igitur est ad instrumenta, quae tan-
 quam testimonia scripta probationi factorum intersunt.

§. 22.

Si producantur instrumenta, quae pars ad-
versa, contra quam producuntur, tanquam vera
admittere tenetur, et adversus quae nihil exci-
pere valet, ea in causa sunt, ut de veritate facti,
quod in iisdem describitur constet. Etenim per
 instrumenta, quae pars adversa, contra quam
 producuntur, tanquam vera admittere cogitur,
 et adversus quae nihil excipere valet, proban-
 tur facta (§. 989. part. 5. Jur. nat.). Quamob-
 rem cum probatione efficiatur, ut de veritate
 facti logica constet (§. 15.), talia instrumen-
 ta in causa sunt, ut de veritate facti, quod in
 iisdem describitur, constet.

Quando
 instrumenta
 media eru-
 endae veri-
 tatis sint?

Instrumentorum nomine in genere quidem subinde
 omnia ea accipiuntur, quibus causa quaedam instrui
 potest, et ideo tam testimonia, quam personae instru-
 mentorum loco habentur, ast hoc loco instrumentorum
 significatio angustior est, complectens quippe tantum
 scripturas ad fidem rei gestae faciendam confectas. Qua-
 re Cajus l. 4. D. de Fid. Instr. *Fiunt, inquit, scripturae,*
ut, quod actum est, per eas facilius probari possit.
 Optimo igitur jure mediis eruendae veritatis annumeran-
 da sunt instrumenta, perinde ac testimonia, a testibus
 fide dignis allata. Quin imo plus defertur fidei instru-
 mentis authenticis et nulla corruptela vitatis, quam di-
 ctis testium. Nam complurium hominum memoria la-
 bilis, aut fluxa fides, scripta vero oblivioni aut perfidiae
 nequiquam ita obnoxia. Nuda quoque verba frequen-
 ter hac exceptione eluduntur, quod per praecipit-

Quae
 instrumenta
 media eru-
 endae veri-
 tatis sint?

tantiam, aut re non recte perspecta fuerint prolata, quam exceptionem scripta quoque excludunt, quippe quae dum concipiuntur, clare admodum, et non sine mora aliqua pacilentis animo rem subjiciunt, ut siquidem haec adprobaverit, plene in rem ipsam consensisse omnino judicandus sit, sic ut postea ne quidquam affectus aut animi impetus obtendatur. Nec tam facile argutis interpretationibus detorqueri scripta queunt, quam verba ore prolata, in quibus particula aliqua captiose inserta, quae per celeritatem pronuntiationis non animadvertebatur, totam sententiam invertere potest, cui incommodo scripta haudquaquam ita sunt subjecta, et quae sunt reliqua, quae hac de re disputari possunt, quaeque cum cura exsequutus est *Samuel a Pufendorf in F. N. et G. Libr. III. cap. VI. §. 16.*

§. 23.

Si pars adversa instrumentum recognoverit; de veritate illius dubitandum non est.

De veritate instrumenti ex recognitione pactis adversae constat. Quoniam enim pars adversa instrumentum recognoscens sufficienter declarat se illud scripsisse, vel in subscriptionem ab alio factam consensisse, ipsa hac recognitione instrumentum contra se productum tanquam verum admittit, exceptionibusque fidem illius infringentibus renuntiat. Quamobrem cum de veritate ejus quod in instrumento continetur, constet, si pars adversa illud tanquam verum admittat, nihilque adversus idem excipere valeat (§. 22.): de veritate instrumenti

menti ex recognitione partis adversae constare, patet.

Quando itaque veritatem instrumenti nosse desideras, opera danda est, ut illud recognoscatur vel ab ipsa parte adversa, vel a testibus si qui fuerint adhibiti; quorum recognitione veritas instrumenti perinde, ac partis adversae recognitione manifesta redditur (§. 15.). Quodsi enim instrumentum a testibus subscriptum et ab iisdem recognitum fuerit, cum illud pro vero habendum sit (§. 1002. part. 5. *Jur. nat.*) de veritate facti, quod in eodem descriptum est constat, etsi pars adversa illud non recognoverit. Sin autem testes haberi non possint, et pars adversa excipiat instrumentum neque sua manu neque ex mandato suo conscriptum esse, sed alium potius suam manum imitatum fuisse; suspicio adest, quod instrumentum supposititium fuerit productum, quae augetur, si vitium in charta vel in litteris et notis numericis commissum esse monstrare potuerit. Quare cum instrumento probari nequeat factum, contra quod militat praesumptio, quod supposititium fuerit, antequam ea elidatur, judicis est, per artis scriptoriae peritos, *comparationem litterarum* instituere, ut pars adversa ex accurata scripturarum convenientia se illud scripsisse convincatur, uti DD. communiter sentiunt, vid. *Brunnemanus in Process. civil. cap. 19. n. 19. seqq. ex Beyerus in Del. Jur. Cir. ad tit. ff. de fide instrument. posit. 29.* Cum tamen fieri possit, ut in instrumento a parte adversa, fraudibus scilicet intenta, eo quo scriptum est tempore, litterarum ductus a consuetis plane diversi formati fuerint, nemo non videt *comparationem litterarum* ad eruendam veritatem instrumenti medium admodum fallax esse. Accedit quod per saepe plurium scripturae cum ea quae instrumentum legitur, similitudinem habeant, quare etiam *Justinianus* id coërcuit l. 20.

Sicut Auth. seqq. C. de Fid. Instr. vetans litterarum comparationem fieri, nisi ex scriptura, habente subscriptionem trium testium, quamvis etiam hoc in casu comparatio litterarum semper sit maneatque incertum subsidium, maximeque dubium.

§. 24.

Instrumentum publicum absque recognitione adversarii probat.

Quoniam *instrumentum publicum* vocatur quod a persona in officio publico, autoritate principis constituta, seu a magistratibus confectum et confirmatum est, tales vero personae ab omni fraude quam maxime abstinere praesumuntur; *si instrumenti alicujus veritatem attestentur magistratus; illud contra partem negantem pro vero habendum est, atque adeo, instrumentum publicum absque recognitione adversarii pro vero admittendum.*

§. 25.

Ut de falsitate instrumenti, quod reus recognoscere detrectat, constet eidem a iudice iuramentum confessionis deferendum est.

Si contra reum instrumentum recognoscere recusantem militent praesumptiones, quod scilicet ab ipso vel sua voluntate conscriptum aut suo sigillo munitum sit; iuramentum purgatorium reo a iudice deferendum est. Si enim contra reum, qui instrumentum recognoscere detrectat, militent praesumptiones, quod illud ab ipso vel sua voluntate conscriptum, aut suo sigillo

gillo munitum sit, cum praesumptionibus tam-
 diu standum sit, donec elidantur (§. 247.
part. 2. Jur. Nat.) illud tamdiu pro vero ha-
 bendum erit, donec pars adversa easdem elife-
 rit. Quamobrem cum hae juramento eliden-
 dae sint (§. 1060. n. 3. *part. 5. Jur. Nat.*), et
 juramentum quo quis praesumptiones adversus
 se militantes elidit, purgatorium dicatur
 (§. 1065. *ibid.*), reus instrumentum recogno-
 scere recusans illud praestare tenetur; ut de
 falsitate instrumenti producti constet. Quare
 cum iudex in processibus nihil praetermittere
 debeat, quod ad veritatem facti controversi in-
 vestigandam adeoque ad falsitatem ejus dete-
 gendam quidpiam conferre potest (§. 14),
 praesumptionibus vero contra reum instrumen-
 tum recognoscere recusantem militantibus jura-
 mento purgatorio elisus, falsitas instrumenti de-
 tegatur *per demonstr.*; in casu propositionis
 praesentis, juramentum purgatorium reo a ju-
 dice deferendum esse patet.

Non opus est, ut in propositione jam demonstra-
 mentio fiat cautionis, quae in genere in omni juramenti
 delatione, adeoque etiam ubi purgatorium deferendum
 adhiberi debet; quod scilicet deficiente alia probatione
 plurimum interesse debeat, ut de veritate facti probandi
 constet, neque asseveranti tuto credendum sit, et deni-
 que quod is cui id deferendum, nec pejerare vel perje-
 rare

rare praesumendus sit, quemadmodum jam supra ad §. 20. annotavimus. Ceterum cum jurans instrumentum a se vel sua voluntate, conscriptum esse, seu verum esse, quod adversus ipsum praesumebatur, diffiteatur, per se patet juramentum purgatorium ab ipso praestandum, idem esse cum juramento diffessionis, cujus usum DD. commendant, vid. *Brunnemannus in Process. civili c. 19. num. 30. et ibidem allegati.*

§. 26.

Instrumentum pro vero habendum, quando reus juramentum diffessionis sibi delatum non praestat.

Si reus juramentum purgatorium sibi super instrumento delatum non praestat; idem pro vero habendum est. Etenim si reus juramentum hoc sibi delatum non praestat, is non jurat, consequenter praesumptiones adversus ipsum militantes non eliduntur (§. 1060. 1065. part. 5. *Jur. Nat.*). Quoniam itaque reo instrumentum recognoscere recusanti juramentum purgatorium a judice deferendum est, quando adversus ipsum militant praesumptiones, quod illud ipse conscripserit, vel suo nomine conscriptum et subsignatum sit (§. 25), quod autem praesumitur, tamdiu pro vero haberi debeat, donec contrarium fuerit probatum (§. 247. part. 2. *Jur. Nat.*), instrumentum, super quo reus juramentum purgatorium sibi delatum non praestat, pro vero habendum est.

Quia

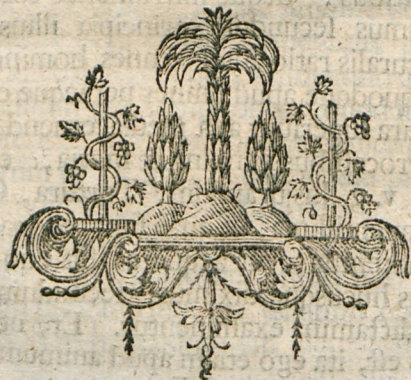
Quia enim ex recognitione partis adversae vel testium de veritate instrumenti constat (§. 22. et in not.), si per hypoth. reus instrumentum recognoscere nolit, nec testes adsint, quibus veritas ejusdem probari possit, ad instrumenti controversi veritatem eruendam non aliud suppetit medium quam juramentum. Quodsi jam adversus reum militent praesumptiones, quae juramento purgatorio elidendae sunt (§. 25.), isque illud sibi delatum non praestet, non aliud exinde intelligitur, quam quod praesumptiones hasce elidere nequeat. Permittere itaque debet, ut instrumentum controversum contra ipsum pro vero habeatur, cum tacite illud recognovisse dicendus sit.

§. 27.

Et haecenus quidem de duobus prioribus modis eruendae veritatis in Processibus, scilicet de testibus, deque instrumentis eorumque fide diximus secundum principia illius juris, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, quodque apud omnes peraeque custoditur. Plura supersunt alia media eruendae veritatis in Processibus genuina et spuria, certa et incerta, v. g. Jusjurandum, Tortura, Ordalia olim frequentissima, et quae sunt reliqua, quae utique merentur, ut aequae ac ista duo priora, de quibus hucusque diximus, secundum rectae rationis dictamina examinentur. Et, ut dicam, quod res est, ita ego etiam apud animum meum

E
consti-

constitueram. At enim vero, quod proxime instat, iter, illud tot ac tanta praeter omnem spem et opinionem objecit impedimenta, ut, quam meditabar hujus argumenti pertractationem plenam, ad finem perducere nequeam. Quodsi vero hisce meis meditationibus haec contigerit felicitas, ut viris eruditissimis non prorsus displiceant; alio tempore hos meos inceptos labores non tantum continuabo, et ad finem perducam, verum etiam his Juris Naturae praeceptis ea, quae Jura Civilia tam Romana quam Hodierna et Patria de istis eruendae veritatis mediis in Processibus constituunt, subjungam.

Viro

Viro

Nobilissimo Doctissimoque

IOHANNI IACOBO SALOMON

Gedanens.

Dissertationis Auctori

S. P. D.

MARTINVS GOTTLIEB PAVLI.

Quam Tu, *Nobilissime SALOMON*, paucis abhinc diebus mecum communicasti Dissertationem, a Te summa cum diligentia elaboratam; eam ego Tibi in praesenti reddo, summaque cum animi mei voluptate officium dulce profecto atque iucundum, quo me fungi voluisti, cum, ea ad me delata, me Tibi in ea defendenda operam dare velle ostenderes, subeo. Pertractas in hac Tua Dissertatione doctrinam vtilissimam dignissimamque de mediis erudendae veritatis in Processibus, cumque Iura naturalia a civilibus, vt in aliis doctrinis quam plurimis, ita et in hac subinde recedant quam maxime atque posteriora prioribus addant multa, et quae non satis semper determinata sunt, accuratius determinent, hac quidem vice, ea tantum pertractasti, quae naturalis ratio hac de re inter omnes homines constituit, quaeque apud omnes

E 2

homines

homines peraeque custodiuntur, quin immo, cum haec doctrina Iuris Naturae tam diffusa sit, ut ea vna in Dissertatione vix satis commode pertractari potuerit: ob hanc materiae copiam vbertatemque, atque ob temporis penuriam Tuarum hac de re meditationum praesenti in Dissertatione partem tantum sistis priorem, iis, quae adhuc restant, ad aliud tempus aliumque locum remissis. In hac autem Dissertatione Tua, quae quanta quanta est, Te habet auctorem, semperque habebit, tantam diligentiam, tamque elegantem vbiq̄ monstrasti doctrinam, ut plane non possim, quin ego hac de re Tibi, Reipublicae atque Iurisprudentiae ex animo gratuler, Patriae Tuae atque Athenaeo Gedanensi quamplurimos optem Tui simillimos Ciues, denique vero, cum iam iam studiorum Tuorum magis magisque perpoliendorum causa, iter mediteris, quin omnia cupiam ex sententia et ex merito bene feliciterque euenire. Quod reliquum est, instantem tuam profectioem amore prosequar; reditum spe exspectem, Te absentem semper memoria colam, omneque desiderium Tui litteris mittendis accipiendisque, quantum quidem fieri potest, leniam. Vale. Scribebam Gedan. d. xxvii. mensis Maii A. O. R. clō Io cc lxxx.

Saepe

Saepe fur, dignus laqueo, fefellit
 Judicem justum, facinus negando:
 Non luit poenam male delitescens
 Criminis auctor.

Quem tribunali Themidos severo
 Fama suspectum sceleris patrati
 Fecerat, judex dubius remisit
 Non sine culpa.

Veritatem non potuit latentem
 Assequi, quod non, quibus eruatur
 Causa solvatur quibus intricata
 Calluit artes.

Involutas has tenebris, *Amice,*
 Protrahis scripto Themidi sacro
 Quo modi, verum quibus obtinetur,
 Enumerantur.

Jurium Vindex, *Themis alma,*, cura
 Hunc sacerdotem: Tibi vix dicatur,
 Et tuum firmat folium! Quis unquam
 Plura litabit?

Johannes Benjamin Paezel, Ged!

Opp.

E 3

Nobi-

 Nobilissimo ac Doctissimo

JOHANNI JACOBO SALOMON

S. P. D.

Adrianus Gottlieb Engelcke

Opp.

Quantum meum studium exstiterit amicitiae nostrae
 confirmandae, non possum non, quin Tibi pro-
 bandi neque hunc neque ullum praetermittam locum.
 Consuetudine et intima familiaritate, quae inter nos
 intercedit, Tibi devinctus sum et ad laudes Tuas
 bene meritas magis magisque manifestandas, obstri-
 ctus mihi videor. Fructus Tuae egregiae doctrinae
 jam percipis eos, qui maximi sunt, cum *Differta-*
tione multo studio elaborata ante discessum praestan-
 tiam ingenii Tui nobilitare optime conaris. Gratulor
 ex animo de tanto in studiis Tuis progressu, gra-
 tulator de opere maxima industria atque cura elucubra-
 to, et certissime confido, defensionem Tuarum
 positionum simili vel potius aequali applausu Te esse
 peracturum. Quid mirum igitur, si me felicissimi-
 mum proclamo, quod Tu me jam multos ante an-
 nos in amicitiam Tuam receperis, quod me ad Ti-
 bi contradicendum provocaveris, atque sic occasio-
 nem mihi obruleris, officia Tibi debita aliquantulum
 persolvendi. Summa jam adficioer laetitia, sum-
 maque voluptate, ad id enim in me suscipiendum a
 Te *Amico meo Honoratissimo* impellor; quod et
 amicitia et honestas et honor et utilitas, imo ipsa
 necessitas

necessitas mihi suadet. Quapropter nihil mihi ju-
 cundius, nihil officiis meis convenientius esse potest,
 quam ut ad munere dissentientis fungendum me
 promptum paratumque sistendi periculum faciam.
 Insufficiencia quidem virium mearum ab hoc conatu
 me avocandi justissimam habere causam videtur;
 splendidissimus apparatus principiorum Juridicorum
 et Philosophicorum, quo Tu gloriaris, et imperi-
 tia qua ego adhuc cinctus teneor, me non fugiunt,
 nihilominus tamen omnibus impedimentis neglectis,
 propositum meum eo majori animi impulsu exsequi
 studebo, quo major Tuus in me amor, quo ma-
 jor nostra necessitudo semper invariabilis non modo
 exstiterit, verum etiam, prouti credo, usque ad
 extremos vitae nostrae fines immutabilis exstitura
 erit. Hoc unum a Te, *Amice Honoratissime*,
 majorem in modum pro Tua benevolentia peto atque
 contendo, ut Tua amicitia et in posterum frui mi-
 hi permittas, quam a Te jam concessam esse certis-
 sime mihi persuadeo. Et in hac persuasione imò fi-
 ducia omnes felicitates Tuas, (quae ut indies a
 Summo Numine largissime cumulentur atque augean-
 tur, ex animo Tibi precor) quasi meas esse duco,
 illasque fere mihi vindico; atque sic ego in Te sem-
 per colendo et observando omnem meam operam,
 curam, industriam, mentemque omnem ponam
 atque locabo. Vale. Dabam e Musaeo A. R. G.
 MDCCLIV. d. VI. Iduum Maji.

Wie? Freund! ich soll Dir heute weichen, und
 mich noch Deines Siegs erfreuen,
 Ich soll Dir selbst die Bahnen geben? das wird mir
 fast unmöglich seyn.
 Doch ja das Weichen bringt mir Ehre: drum will ich
 mit zu Felde ziehn;
 Das wird uns keine Schande bringen, wenn wir zum
 Ruh der Wahrheit fliehn.
 Auf denn! bekröne Deinen Scheitel (so wie Du pflegst)
 mit ewgem Ruhm:
 Durch Fleiß sich eignes Lob erkämpfen, ist nur der Wei-
 sen Eigenthum.
 Doch wenn ich denke, daß Dein Abschied, Dich, wehr-
 ter Freund, uns bald entzieht,
 So darfst Du Dich gar nicht verwundern, wenn mich
 Dein Auge traurig sieht.
 Doch nichts erstickt den adlen Eifer, = = = erbeute
 Dir dafür den Lohn,
 Reis glücklich, denke mein bisweilen, eif, Themis
 wartet Deiner schon.

G. J. Weichmann, aus Danzig.

Opp.

VD
18

ULB Halle

002 713 802

3

56,

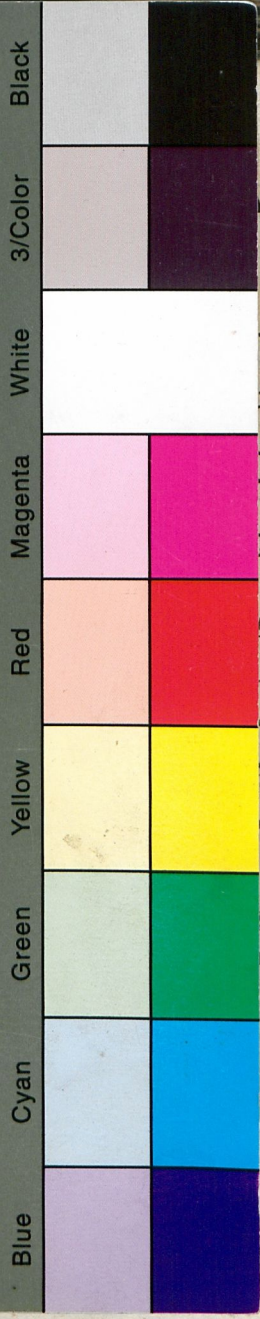

Inches
Centimetres

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

Farbkarte #13

B.I.G.

TIO IVRIDICA
DE
ERVENDAE
ITATIS
CESSIBVS

QVAM
PICIIS DIVINIS
ATQVE
AESIDIO
OTTLIEB PAVLI

PHILOS. DOCTORIS
M PROFESSORIS PVBLICI ORDINARIII
IQVE INSPECTORIS
ORIO MAXIMO

MAII ANNI MDCCCLIV
X ANTEMERIDIANA
ICE DEFENDET
IIS VALEDICTVRVS

AVTOR
ACOBVS SALOMON
EDANENSIS.

DANI
ANNIS SCHREIBERI, SENATVS
NAEI TYPOGRAPHI.

8
M
1754, 1
15

